

# SLOVENSKI GOSPODAR

List ljudstvu v pouk in zabavo.

## Ali moremo vzdržati?

V listu „Českonemška korespondenca“ je objavljena razprava, ki jo je napisal znani veletrgovec s kavo in industrijalec Julij Meini o slabih avstrijskih gospodarskih razmerah. Meini dokazuje, da je ta gospodarski sestav napravil popoln bankerot tako pri nas kakor v Nemčiji, od koder si izposojamo vso modrost. Ni samo zanimivo, s kako ostrojo obsoja naše gospodarske razmere in označuje težke posledice, ki jih je pričakovati, zanimivo je tudi to, kako trezno presoja gospodarski položaj našega kmeta, — kar se v industrijskih krogih pač redko dogaja.

Na vprašanje: „Ali moremo vzdržati?“, stavljeno ob početku vojske, se je moralo brezpogojno odgovoriti z „da“. Vzdržanje ni bilo samo zasigurano, ampak čim dalje bi trajala vojska, tem boljše bi bile morale pravzaprav biti razmere glede naše prehrane, kakor hitro je bila premagana prva stiska prehodne dobe.

### Premalo pridelkov.

Množina živil, ki smo jih rabili za prehrano, se je morda znižala na 40 odstotkov množine v mirnem času. V miru smo mogli približno 90 odstotkov naših življenjskih potrebščin pokriti doma. Naše mirno pridelovanje v kmetijstvu ni bilo intenzivno; povsod se nam je predbacivala zaostalost; ako bi se bilo torej pridelovanje zvišalo, potem bi bili s tem, kar se pridelava doma, ne le izhajali, ampak bi morali danes imeti še znaten preostanek.

### Odkod pomanjkanje? — Nemci so se zmotili.

Kako torej pride, da mesto preostajanja vlada piščol, da se povsod opaža pomanjkanje? Najboljši odgovor na to dasta dva članka, ki sta pred kratkim izšla v inozemskih listih: eden v velikem angleškem listu „Times“ pod naslovom „German Blunders“, drugi v laškem listu „Corriere della Sera“, katerega poslednjega je spisal turinski profesor Luigi Cinaudi. Vsebinsko obeh razprav je približno take:

Današnje pomanjkanje živil na Nemščem se je še le prav ustvarilo vsled vladnih odredb. Prva pomota, katero so storili Nemci, je bi-

la ta, da so menili, vojska bo trajala kratko dobo. Vojsko, ki bi bila po takratnem zmotnem mnenju Nemcev morala biti končana v pol leta, so hoteli s ceninimi sredstvi napraviti priljubljeno pri ljudstvu, bili so dovolj preprosti, da so verovali, da se more naravna posledica vsake vojske, draginja, meni nič tebi nič odpraviti z naredbami. Ta cenena sredstva pa so se slabo obnesla, kakor vsa cenena sredstva; danes, po skoraj triletnem trajanju vojske, se more Nemčija ponašati, da ima nizke cene, toda kar manjka in kar je važnejše, kakor nizke cene, to so živila.

### Mi preveč posnemamo Nemce.

Kar je bilo v navedenih člankih rečeno o Nemčiji, velja še v večji meri za Avstrijo. V Avstriji smo posnemali nemški, ali bolje rečeno pruski način vladanja in smo ga posnemali slabo. Njegove dobre strani pri nas niso tako učinkovale, n. pr.: omejitev porabe in pravilna enakomerna razdelitev; pač pa smo se bili požurili prevzeti vse napake tega vladnega načina in smo jih vestno izvedli.

Jasno je: če grozi pomanjkanje, je treba gledati, kolikor to mogoče, da se zviša pridelovanje. A kaj pa se je pri nas naredilo, da bi se pridelovanje zvišalo?

Mislilo bi se, da bi bilo naravno, če bi se vsem onim, ki delajo kaj posebnega, nudile nagrade, posebne možnosti za zaslužek, da bi država (kot so napravili na Angleškem, zlasti pri kmetijstvu in pri plovstvu), tam kjer je treba nositi riziko, zavarovala udeležnike proti riziku in jih popolnoma varovala s kodo. Ravno nasprotno od vsega tega se je delalo v Avstriji. V prvi vrsti je moral in mora še danes vsakdo sam nositi riziko za svojo pridelovanje ali trgovsko delo.

### Dajte kmetu boljše cene.

Dobro torej — mislilo bi se, da mu bo potem najmanj dovoljeno, zahtevati primerne cene, ki krijejo morebitno izgubo. Toda nikakor ne. Cene najvažnejših v deželi pridelanih živil se vzdržujejo na taki nizini, da tega ni mogoče drugače imenovati, kakor smešno. Dočim se je za rumunsko žito prejšnje leto plačevalo okoli 100 K za meterski stot, dočim se je v Novem Jorku v zadnjem času plačevala

pšenica, preračunjeno v našem denarju, med 90 do 130 K za meterski stot, dočim plačujejo na Angleškem za stot pšenice okoli 90 K, iztiskajo tu pri nas kmetu žito za povprečno ceno 30 K, torej za tretjino današnje cene na svetovnem trgu. Angleško ljudstvo ne potrpi nad visokimi žitnimi cenami, ne stiši se tamkaj, ali le malo o štrajkih, nasprotno navdaja velike ljudske množice prav strahotna bojna volja in ne mislijo popuščati. Dasi gre denar za pšenico iz dežele, ne zavidajo pridelovalcu dobička; veseli so le, da se-dobe potrebna živila. Pri nas kmetu ne privoščijo, da bi dobilo, kar v resnici zasluži za svoje delo! Vsak človek, ki ima nekoliko pregleda o razmerah, mora vedeti, da je danes 30 K veliko premalo za 100 kg žita. V mirnih časih je dobil kmet zanj 20—23 K. Za ta denar si je mogel na deželi kupiti par čevljev ali obleko in podobno; danes ne dobi za 30 K niti tretjine onih potrebščin, katere si je mogel v mirnih časih nabaviti za svoje žito. — Star preговор pravi: „Če ima denar kmet, ga ima ves svet.“ Ako bi se danes dalo kmetu za njegovo žito, za njegovo zelenjavo, za krompir itd., kar mu pripada z ozirom na zmanjšano denarno veljavo, povišane cene drugih predmetov, večje delovne plače, težave v pridelovanju, bi ta denar za splošnost vendar ne bil izgubljen. Kmet ga zopet izda. On in vsi oni, ki zaslužijo po njem, bi se mogli vendar primerno obdavčiti. Zvišani dohodek iz davkov pa bi služil v to, da bi se moglo pomagati nastavljenecem s stalno plačo in manj premožnim ali jih podpirati.

### Ne najvišjih, ampak rajši najnižje cene.

Pri tem bodi pripomnjeno, da na Angleškem za več pridelkov, ki se pridelujejo v deželi, osobito pa za živila, za kmetijske pridelke, niso vpeljali najvišjih cen, ampak — čujte in strmite — najnižje cene! Država jamči pridelovalcu, da bo za čas vojske, če bo tudi tržna cena dotičnega predmeta padla, dobil najmanjšo ceno; jamstvo pa se ne razteza samo na dobo vojske, ampak še dalje za eno leto po vojski. A ne samo to, angleška vlada daje vsem kmetovalcem, ki za to prosijo, vse orodje in kmetijske stroje brezplačno na razpolago proti čisto nizki pristojbini za obrabo. Te angleške odredbe osvetljujejo boljše kot dolge razprave napačnost našega sistema.

## LISTEK.

### Vojni spomini.

(Januš Golec.)

(Dalje.)

Za onim mostom smo se nabijali nekaj ur po sestranih konjskih hrbtih, predno smo dosegli naš tren, kjer smo nasitili sebe in živali.

Sit po sreč in želodcu, da me razumete vsi, vsestransko srečen in zadovoljen po duši ter telesu, spomnil sem se Gregorčičevih besed, s katerimi nas opominja tako lepo:

„A srečen ni, kdor srečo vživa sam!“

Sam srečen, sem namenil deliti to zadovoljnost s svojimi tovariši, ki so se borili sestrani in pre-mraženi. Kupil sem tri gosi in jih dal okusno speči. Provijantni častnik, naš krušni oče, mi je še podaril nekaj steklenic.

To dvojce sem pobasal drugega jutra na vse zgodaj v zabojček ter ga potisnil na voz, ki je vozil k polku jedila. Voznikom laškega rodu že nisem tedaj nič kaj preveč zaupal, radi nezaupljivosti sem sedel sam z lastnim telesom na zabojček, da popeljem tovarišem krepčila.

Vozarili smo frdajtano počasi, ker smo bili zopet prisiljeni pomikati se naprej v koloni. Zabojček sem čuval in stražil bolj kot svoje oko, niti za trenutek se nisem umaknil raz njega.

Polk se je mudil v bojni črti na hribu. Smo pač peljali samo do pod brega, potem pa bi naj prešli na hribu in v rokah provijant na vrh. Bogve kako nakremženo razočarano sem namrdnil obraz, ko sem dvigal lastnoročno zabojček z voza, ki se mi je zdel že koj pri prvem privzdigu presneto lahek. —

Odprl sem pokrov. Grom in peklo! Bil je prazen, le same gole deske in slama brez gosje pečenke in pijače. Jeza in opravičena ogorčenost ste mi izžemali solze poželjivosti po maščevanju nad tako predrzno, tatinsko roko. Prav nič bi ne bil zameril tatvine, da nisem čuval zvesto kot lintver svojega imetja. Oziral sem se pazljivo naokrog po risje, če bi zasledil na kakem vozniku ali trenarju mastne mustače ali usta. Vsi ometi z očmi so mi bili zastoj. Da sem iztaknil uzmoviča, ne vem, kako bi se mu bilo godilo, tako me je prekuhaval jeza. Vendar sem bil prisiljen si priznati: vojaški tat je preskočil ograjo 7. božje zapovedi čisto dobesedno vzeto. Ni samo kradel nevidno, ampak tudi skril, da zre na tujem privojeno blago samo božje, do sodnega dne pred javnostjo molčeče oko.

Pri nas kot pri drugih polkih se je kradlo v vojnem času prav v debelih brazdah; a nikdar nam se ni posrečilo vjeti gosenic in srak tuje lastnine. Priznani! V vojni je včasih res življenju potrebno, da se kaj izmakne po tihem, ker se ne dobi vsikdar še s tako milo in ponižno prošnjo. Nesramnost vojnega tatinstva tiči le v tem, če se krađe doma v družini, pri tovariših lastnega polka.

Vrhunec tatinske zlobe sem zaklinjal vsikdar takrat, če mi je kdo pofatil po noči s telesa odejo in okno raz postojanke. Živež in pijača se lahko nadomestita, a ne tako odeja ter okno, ki tvori vojaku v strelskem jarku celo premoženje. Pri teh tatinskih spominih z bojnega polja srdim se še dandanes, kadarkoli se jih domislim. —

Pa vrtnimo se nazaj k zabojčku brez gosi in pijače!

Pognal sem ga praznega po cesti in se postavil brez želodčnega mazila pred tovariše. Ti so me omilovali in oberst me je poslal v drugič nazaj, da ukradenko nadomestim.

Kresal sem nazaj in prišel do postojank naše

artiljerije. Stirje naši poljski topovi so obškrapljali s šrapneli sosednji hrib. Vprašal sem nadporočnika, kam da bljuje smrt iz teh ceví. Se mi je nasmešnil, ter menil, da strelja na najdaljšo razdaljo, tamkaj so menda že Rusi. Ogledoval sem si nekaj časa to poblskavanje in pokanje iz topov in še radovedno pobaral zraven mene stoječega nadporočnika:

„Kaj nimajo Rusi nič artiljerije, da Vas pustijo pri...?“

Nisem utegnil izustiti zadnjih besed „pri miru“, je že bobnila lahka ruska granata v sredi med naju. Angel varih bodi zahvaljen, da se je zasedila nerazpočena v zemljo, sicer bi jaz ne zapisaval nikdar teh vrstic. Hudimer! Zavrtel sem se na peti in odrčel navzdol naglo ubrano, da se je moralo kar iskriti za menoj.

Ko sem bil kakih 200 korakov proč, sem se še le ozrl na mesto, kjer so pucali naši kanoni. Ravno nad njimi je bilo vse polno belkastih oblakov razpočenih ruskih šrapnelov. Pri tej priliki sem si za-bil dobro v glavo rek: Ne čohaj, kjer te ne srbí!

Drugega dne sem pogoščal srečno tovariše s perutninsko pečenko in s krepčilom. —

Od Laborčič smo se umikali vsak dan pred rusko premočjo s hriba na hrib. Branitelj so Kar-pati vsled naravne lege kaj pripravi, ker ne more osvojiti napadalec še pri tako ljutem navalu več kot jedno grabo in jedno višino. Za enkrat osvojenim jarkom in grebenom je nešteto drugih, ki zahtevajo pri ofenzivi isti krvavi ples kot prva dva.

Le pri teh naravnih ugodnostih nam je bilo še mogoče zadržati z neznatno močjo po številu kakor inioov sta bila v Karpatih naš blagor in sreča — listje in trava močne ruske napade. Razen grab in ruska počasnost. Rusi so se vsikdar zadovoljili, da so nas le prepodili z ene višine, na drugo niso silili takoj za nami, ampak šele po preteku nekaj dni. —

(Dalje približno.)